

TILL MINNE

BENGT GUSTAFSON:

Gösta Bohman

Gösta Bohman bjöd alltid hem sina medarbetare på den årliga middagen för riksdagsgruppen. I mars 1978 satt jag intill Pettersson i Gäddvik – ordförande i försvarsutskottet och tongivande i riksdagsgrupp och parti – och han hade fört Gunnel Bohman till bordet. Under middagen tog Gäddvik upp partiledarfrågan. Gösta Bohman hade aviserat att han ville avgå vid partistämman i Göteborg på hösten.

Pettersson i Gäddvik lade sina ord väl. Partiet behövde Bohman.

– Men jag behöver honom också, svarade Gunnel Bohman. Vi har faktiskt offrat allt för politiken under alltför många år, och Gösta och jag är helt överens om att nu skall vi ut och

BENGT GUSTAFSON är författare och publicist. Han var bl a moderaternas informationschef under större delen av 1970-talet och Gösta Bohmans informationssekreterare i den första borgerliga trepartiregeringen.

resa. Till Florens, Paris, Aten, London. Och bara bry oss om varandra. Vi vill ha omväxling till Sundsksär.

Gösta Bohmans föresats att avgå höll över regeringskrisen i början av oktober. Han kände sig sviken och kränkt över centerpartiets – inte Fälldins – och folkpartiets politiska manövrer. Han ville ha revansch, och därför ställde han upp för en period till.

Åter ekonomiminister

Partiet behövde honom förvisso. Valet 1979 var en stor framgång, och Gösta Bohman blev åter ekonomiminister.

Det var 1980 Gunnel drabbades av Alzheimers sjukdom.

Gösta och Gunnel fick aldrig supe-
ra på Il Profeta eller sitta på Piazzale Michelangelo i Florens en solig eftermiddag med en cappuccino.

Säkert tänkte Gösta ofta på detta under resten av sitt liv.

Nu är de återförenade.

Gösta Bohman och jag möttes första gången hösten 1968. Jag var chefredaktör och ansvarig utgivare för tidningen Köpmannen. Gösta Bohman hade under sin handelskammar-tid varit ombudsman för Stockholms Köpmannaförening. Han ringde ofta för att kommentera, och nu bjöd han mig på lunch i Riksdagen för att tala om hur irriterad han var över att Köpmannaförbundet inte reagerade emot det meningslösa prisstoppet.

Gösta Bohman var en värdefull kontakt i mitt jobb, och många av de i dagspressen flitigt citerade ledarna fick jag uppslag till genom samtalen med högerpartiets dåvarande förste vice ordförande. 1973 blev jag moderaternas informationschef, och jag var Gösta Bohmans informationssekreterare i den första trepartiregeringen. Inom parentes sagt var det inte en särskilt rolig tid. Centern och folkpartiet bråkade mer med oss moderater än vad huvudfienden, socialdemokraterna gjorde.

Under de mycket långdragna för-

handlingarna om laddningstillståndet för Barsebäck och den regeringskris som sedan följde, förde jag noggranna anteckningar, framförallt gjorde jag resuméer över Bohmans anföranden i riksdagsgruppen. Jag tänkte använda materialet till en bok om regeringskoalitionens fall.

– Vad ska du göra nu då? frågade Gösta Bohman mig dagarna efter det vi flyttat ut ur regeringskansliet.

Jag svarade, att jag skulle skriva en bok om vad som tilldragit sig.

– Bengt, jag vädjar till dig, gör inte det. Då blir det aldrig mer en borgerlig trepartiregering!

Jag skrev inte boken. Tyvärr. Det gjorde andra. Och anteckningarna hittar jag inte.

Näringslivets uppgivenhet

För några år sedan intervjuade jag Gösta Bohman om hans förpolitiska tid, alltså Handelskammartiden. Han talade om "den politiska infiltrationen i näringslivet", som succesivt skapade ett ökat behov av specialister för att kunna hantera alla nya regler, nya lagar, nya avgifter och skatter.

– Näringslivet gjorde allt mindre motstånd mot socialdemokraternas expansion. Långt in på 70-talet trodde man inte att det skulle kunna bli ett regimskifte. Företagsledare som Tore Browaldh strävade efter att åstadkomma "samarbetsanda" och tog initiativet till bildandet av SNS – Studieförbundet Näringsliv och Samhälle.

– Ju ivrigare näringslivets män var att skapa samarbetsanda, ju längre

gick socialdemokraterna i sina krav. Kulmen nåddes i samband med 1968 års kommunalval. Olof Palme blev socialdemokraternas partiordförande, och socialdemokraterna presenterade "den nya industripolitiken".

– Det ligger i all politikens natur att det alltid blir en förändring. Det kan ta tid, men förändringen infinner sig. Ett parti som suttit länge vid makten kommer så småningom att skapa en situation, som leder till en revoltstämning bland väljarna.

Gösta Bohman satt sedan slutet av 40-talet i Stockholms fastighetsnämnd som representant för Handelskammaren på en plats som högers ställt till förfogande.

– Jag mötte en värld, som för mig var helt osannolik, en regleringsvärld som inte kände några gränser. Allt skulle bestämmas av experter och tekniker i staden.

– Staden ägde i stort sett all mark, och det var fastighetsnämnden som hanterade alla stadsbyggnadsfrågor. Lägg därtill stadsplanemonopolet. Det gick mode i planeringen. Ena året skulle alla bostadshus vara 8 meter breda. Anledningen var att familjerna skulle kunna vädra genom lägenheterna! Nästa år skulle husen vara 9 meter. Så småningom blev de 10 meter.

– Jag frågade planerarna om de visste om bostadskonsumenter ville ha det så. Det struntar väl vi i, svarade de. Det ska vara så här, stan bestämmer.

Aldrig förr – eller senare – har så många reservationer gjorts till fastig-

hetsnämndens protokoll som under Gösta Bohmans tid där.

Kamp för vett och förstånd

Detta var bakgrunden till Gösta Bohmans kamp för vett och förstånd i cityplaneringen. Innan beslut fattats om den omfattande rivningen på 50-talet, gick Gösta Bohman omkring och fotograferade alla vackra miljöer, i stort sett hela kulturskatten, och han höll föredrag och argumenterade.

– Handelskammarens och Köpmannaföreningens stadsplanekommittéer hävdade, att Stockholm skulle ha en till utvecklingen anpassad ombyggnad. Vi vände oss med kraft emot koncentrationen till centrum.

Handelskammaren under Robert Schoppfs ledning ville också att Gösta Bohman skulle in i riksdagen. Från början sade han nej med motiveringen att Handelskammarens ledning så småningom skulle kunna ställa honom åt sidan, då ny VD skulle tillsättas. Handelskammarens verkställande utskott uttalade då, att Gösta Bohmans inträde i det politiska livet inte skulle försämra hans befordringsutsikter.

Svår dag för Bohman

1958 valdes Gösta Bohman in i Första kammaren.

Handelskammarens ordförande Robert Schoppf – han var VD före Ditzinger – avled plötsligt och Ragnar Söderberg valdes till efterträdare.

– Han hade den mycket bestämda uppfattningen, att Handelskammaren

inte skulle ägna sig åt politik.

Underförstått: Handelskammaren fick inte stöta sig med makthavarna; det kunde påverka medlemsföretagens affärer.

Med åren noterade Gösta Bohman att stämningen förändrades i Handelskammaren. Hans – ofta mycket skarpa – yttranden till kanslihus och stadshus, mildrades.

Ragnar Söderberg gjorde så småningom klart för Bohman, att Handelskammaren inte var betjänt av hans politiska insatser, och att han inte kunde komma ifråga som VD. Socialdemokraterna talade om "handelskammarhögern".

– Det var en svår dag för mig. Ragnar Söderberg hade ett så stort inflytande, att övriga styrelseledamöter inte vågade opponera.

Socialisering

Det Gösta Bohman främst vände sig mot var att den socialdemokratiska majoriteten i stadsfullmäktige fick staten att acceptera vad som kallades "zonexpropriation", d v s man fick möjlighet att expropriera hela kvarter istället för som brukligt var fastighet för fastighet.

– Detta var inget annat än socialisering, cyniskt planerad sedan slutet av 40-talet. Genom en kombination av hyresregleringar, byggnadsförbud och vanvård av Stockholms egna fastigheter, skapades ett förfall, som automatiskt ledde till rivning av hela rasket. Så föröddes ett kulturarv.

I valrörelsen till 1962 års kommunalval drevs stadsplanefrågorna till sin

spets. Finansborgarrådet Hjalmar Mehr (s) ville knäcka det politiska motståndet och han lyckades. Högern tuktades.

Gösta Bohman pekade också på, att en ohelig allians mellan Hjalmar

” Aldrig förr – eller senare – har så många reservationer gjorts till fastighetsnämndens protokoll som under Gösta Bohmans tid där. ”

Mehrs socialdemokrater i Stockholm och fastighetskapitalet – storbankerna, SIAB och byggnadsmaterialindustrin genom Ragnar Söderberg – drev fram vandaliseringen av nedre Norrmalm och Klara. Ragnar Söderberg och Thore Browald satt med i Handelskammarens styrelse och lyckades lägga kapson på Gösta Bohman.

Det låg inte i Handelskammarens intresse – sades det – att fortsätta den ihärdiga kampen mot planerna för Stockholms City. Folkpartiet och stadshushögern blev – skickligt – överspelade av Hjalmar Mehr.

Bankerna fick sina palats, som storbyggarna byggde.

– Nu ser vi resultatet. Hötorget och Sergels torg är i ordets rätta bemärkelse problemområden. Hit koncentreras kriminaliteten, knarkmissbruket och eländet. Vanligt folk flyr, och cityhandeln har stora problem.

Gösta Bohman blev inte bara känd som en skicklig politiker utan också som en lysande talare och skribent. På 80-talet ingick han som ende svensk i kompendiet i 5-poängskursen i retorik vid Uppsala Universitet.

Under många år skrev han månadskrönikor i Svenska Dagbladet med en stark och fångslande blandning av naturprosa – i huvudsak hämtad ur iakttagelser på och från det kära Sundskär – och politiska reflexioner.

Olof Palme gav många gånger uttryck för sin irritation över dessa krönikor. Förklaringen var mycket enkel: De visade Gösta Bohmans briljans. I en riksdagsdebatt försökte Olof Palme ta poäng.

– Bohman har skrivit i Svenskan igen: Änderna knorrar i vassen. Gädorna spritter. Djävla Palme...

Gösta Bohman har också skrivit en rad böcker – av skönlitterärt hög klass.

Skrivarregemente

Som partiledare förde Gösta Bohman ett slags skivarregemente med sina talskrivare och politiska sekreterare. Varje januari gick Bohman själv igenom varje partimotion i riksdagen. Nåde den skribent som slarvade. Som ekonomiminister lade han också stor möda på finansplaner, debattartiklar och anföranden.

Svenskans chefredaktör Mats Svegfors kan tacka Gösta Bohman för sin lysande debattkonst. Och Svenskans politiska redaktör, Håkan Hagwall, har också gått i lära hos Bohman, lik-

som Carl Bildt och skrivaren av dessa rader.

I mellandagarna 1977 ringde en Expressenjournalist runt i Kanslihuset och frågade vad statsråden haft som julläsning. Jag hörde efter hos Gösta Bohman, och det var ingen dålig lista jag fick: Sven Delblanc, Sven Fagerberg, Göran Thunström plus fem, sex titlar till.

– Hur hinner du med? frågade jag.

– Det är Gunnels och mitt största och bästa nöje att läsa och diskutera goda författare. Julen på Sundskär inbjuder till det, eftersom vädret inte direkt är lämpligt för utomhusaktiviteter.

Då Expressens medarbetare ringde igen gav jag besked och fick den häpna kommentaren att övriga statsråd på sin höjd hunnit med en bok och knappt det.

Vi pratade om det som varit, hös-

ten 1993. Gösta Bohman var inte längre riksdagsman, men han hade kvar sitt gamla rum i Riksdagen med de möbler han fick med sig från gamla tvåkammarriksdagens statsutskott, där han var siste ordförande.

En självklar fråga var hur det kändes att slippa rader av plikter och kalendarerna alla timmar fyllda av sammanträden.

– Inte är det mindre att göra. Egentligen tror jag aldrig att jag haft så mycket att göra!

Arbetade dag och natt

Men då mindes Gösta Bohman fel.

Jag minns tiden i Kanslihuset. Gösta Bohman arbetade ingen dag under 12 timmar. Han satte sig verkligen in i alla frågor – på dagarna föredragningar och sammanträden. På kvällar, nätter och helger genomgång av handlingar, utredningar och ytt-

randen. Han fanns i regel på sitt arbetsrum hela lördagarna. Han släpade med sig travar av handlingar ut till Sundskär.

På Högerpressens Förenings möte i mars 1977 skulle Gösta Bohman tala till kaffet. Han var så trött och sliten att han somnade under själva middagen. Men till kaffet piggnade han till och gjorde en föredömlig muntlig genomgång av det politiska läget efter den första devalveringen.

Vi är många som haft ynnesten att arbeta tillsammans med denne smale, hurtige och terrieraktige man, som alltid varit gammeldags chevalersk mot alla damer.

Han har haft större betydelse för avbrottet i den socialdemokratiska hegemonin än någon annan.

Och som med sitt föredöme gav den svenska partipolitiken ett ibland oförtjänt gott rykte.